

קובץ זכרון

לרגלי השלשים לפטירתו
של

הרה"ח הרה"ת

הרב אהרן בהרה"ח יהודה ע"ה

חיטריק

כ"ט חשון תשע"ב

אקדמות מלין

אבינו היקר באנשים, נלקח מאתנו ביום חמישי כ"ט תשרי, אחרי מחלה ממושכת, בטרם עת.

הוא הלך למנוחות ואותנו עזב לאנחות, רק זאת נחמתינו באוצר הרוחני הגדול אשר זכה אבינו לפעול בימי חייו, הלא המה ספרי רבותינו נשיאינו, וספרי הראשונים, אשר הוא ההדיר ולקח חלק בעריכתם.

רבינו הגדול, אדמו"ר נשיא דורנו, הוא אשר בחר באבינו, וזיכהו לקחת חלק בהוצאה לאור של ספרי הקודש. והוא אשר העתיר על אבינו ברכות ולשונות רבות של חיבה וקירוב. **נ**שמתו תהא צרורה בצרור החיים, במרום הוא יהיה למליץ טוב בעדנו, ובעבור ידידינו ומכרינו, לזכות לחיים טובים ונעימים, ולנחמנו בכפליים.

*

לטובה תזכר, אמנו היקרה בנשים, **מרת סלوه תחי' לאויוש"ט**, שעמדה לעזרת אבינו. ובעת עריכתו את פירושי התוס' רי"ד, היא גם העתיקה את הכתבי"ד ועזרה בהגהת הספרים.

מחובתינו הנעימה להזכיר כאן, בהכרת הטוב, אל דודינו **הרה"ח הר"ר צבי שי' חיטריק**, דודינו **הרה"ח הר"ר דוד משה שי' ליבערמאן**, דודינו **הרה"ח הר"ר ש"ב שי' שניאורסאן**, אשר הודות לעזרתם זכה אבינו לעסוק במפעל הקודש, וללון כל ימיו באהלה של תורה.

התודה והברכה, לכל הידידים, מוקירי אבינו, אשר באו לנחמינו. לא נפרטם כאן בשמותיהם, כי רבים הם ואי אפשר לפורטם. ישלם ה' לכולם כפעלם הטוב, ויזכו לראות נחת טוב ושמחה כל הימים, עדי ביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

*

אבינו ע"ה, היה כל כולו איש ספר, ועל כן אמרנו אשר לזכרו, אין טוב יותר מאשר להדפיס קונטרס לקראת יום השלשים לפטירתו.

קונטרס זה הוא קטן הכמות, אך רב האיכות, כי בו מתפרסמים לראשונה, כתבים והוראות מאת רבינו נשיאינו, ועוד דברים הקשורים לעריכת והדפסת דברי תורה.

בעריכת הקונטרס נעזרנו עם **הר"ר אלי' שי' מטוסוב**, ו**הר"ר גבריאל שי' שפירא**. ידידינו אלו עובדים בצוותא עם אבינו זה יותר מן שלשים שנה. ותודת המשפחה נתונה להם.

אברהם נחום גראסס
(חתן ר' אהרן ע"ה)

צבי הירש חיטריק
(בן ר' אהרן ע"ה)

מפתח

- 3 ..... אגרות ומענות מאת רבינו אל הר"א חיטריק
- 11 ..... הרב אהרן חיטריק – האיש ופעלו
- 17 ..... התכתבות ר"א עם גדולי ישראל
- 25 ..... צילום מתוך שבועון כפר חב"ד – ראיון עם הר"א

אגרות ומענות
מאת רבינו
אל הרב אהרן חיטריק

קובץ זכרון – הרב אהרן חיטריק

חיטריק-ברוקלין

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקווי
ברוקלין, נ.י.

ב"ה, כ"ג אלול חשכ"א
ברוקלין

האברך הו"ח אי"א נו"נ
התמים הרב אהרן שי'

שלום וברכה!

נעם לי לקבל מכתבו בצירוף גליוני ההגהה של הספר פירוש ופסקי רי"ד על מסכת שבת, אשר זכה להתעסק בעבוד הכתיב=יד ובעריכתו להו"ל.

ואשרי חלקו להיות עוסק בתורתן של ראשונים, ראשונים כמלאכים, בעלי התוספת אשר מפייהם אנו חיים.

ואשר לפעמים רבות בסגנונם הצח והקצר, מאירים דרך בים החלמוד ובאופן אשר מלכתחלה אין מקום לקושיות, פירוכות וכו'.

וכידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר בזה, בשם אבותיו רבותינו נשיאינו, בחילוק הסגנון של ראשונים, אשר בשורות ספורות מבארים דבר הקשה, פוסקין דין להלכה למעשה וכו', והדברים מאירים. משא"כ סגנון של אחרונים, המאריכים בפלפול דאורייתא שקו"ט ומו"מ במלחמתה של תורה עד שבאים לידי מסקנא ופס"ד, וגם אז-אינה באותה הפשיטות והאור כמו בספרי הראשונים.

ואמרו דוגמא לזה-א"ש הנמצא באולם גדול ומלא האלם (כ"ו) אורה, הנה תומ"י מוצא את הדרוש לו, באם זהו דלת, חלון וכיו"ב; משא"כ בדורות האחרונים, אשר נתגבר החשך עד אשר ימש חשך ונתמעטו הלבבות (כ"ז) הנה האיש הנמצא באולם ורוצה למצוא הפתח, מגשש למצוא חלל, מתחיל לחפש ראיות האם זהו הפתח המוליך חוצה או אינו אלא חלון פתוח ואולי גם חלון אסום, ראיות מן הצד ומסביב, ואינה דומה שמיעה הבנה והשגה, לראי'; אשר גם בשכל עצמו נמצאת דרגות אלו, מסקנא ע"י שקו"ט ושלילת ענינים סותרים וכו', או ראי' בעין השכל, שרואה את הענין ברור, שכל קושיות ופירוכות לא יוכלן לסתור המסקנא ואפילו לא להחלישה,

וכידוע הדוגמא בזה מהענין דשתק רב, אף שהקשו לו קושיות על פסק הדין, ובכל זה לא חזר בו, ביצעו ברור בשכלו אשר כן הוא הפסק למרות הקושיא והפירכא.

ויהי רצון אשר ירבה חיילים בלימוד התורה, הנגלה והפנימי גם יחד, שהרי תורה אחת היא, לימוד-כהוראת חז"ל-המביא לידי מעשה, וגם הדפסת ספרים בכלל זה כמובן, ולכוון אל האמת בפירוש הדברים והענינים, לימוד מתוך יראת ה', שזוהי הדרך לכוון אל האמת, וכהוראת חז"ל ל'זה' עמו-שאפשר לדעת לישא וליחן במלחמתה של תורה להבין דברי מתוך דבר, ולהראות פנים בהלכה, אבל לכוון אל האמת שהלכה כמותו, הוא דוקא, כשהוי' עמו.

בברכת הצלחה בכל הנ"ל ולכוח"ס

נ.ב. לחביבותא דמילתא באתי עכ"פ באיזה הערות, אף שמיחד בימי חדש אלול, ימי הרחמים והרצון, עאכו"כ בימי הסליחות, לעסוק בתפלה ובתחנונים ולהשתחף עם הצבור ושופכים לב' לפני אבינו שבשמים מלך חפץ בחיים.

* (בניצה נ.י. א) דרוב הפוסקים פסקו כרב. ועיי"ש ר"ן. רא"ש; השגות הגאון פליגי ההוראה מזה (ב"ב ט"ז א) קונטרס הרמ"ע, שברי לוחות ויוד.

צילום מכתב הרבי אודות הסי' "פירוש ופסקי רי"ד" על מסי' שבת. עם הגהות על המכתב בגוכי"ק. מכתב זה הוא מהדו"ק, וראה להלן מהדורא שני

קובץ זכרון – הרב אהרן חיטריק

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

ב"ה, כ"ג אלול תשכ"א
ברוקלין

האברך הו"ח אי"א נו"נ
התמים הרב אהרן שי'

שלום וברכה!

נעם לי לקבל מכתבו בצירוף גליוני ההגהה של הספר פירוש
ופסקי רי"ד על מסכת שבת, אשר זכה להתעסק בעבוד הכתב-יד
ובעריכתם להו"ל.

ואשרי חלקו להיות עוסק בתורתן של ראשונים, ראשונים
כמלאכים, בעלי התוספת אשר מפייהם אנו חיים.

ואשר לפעמים רבות בסגנונם ~~הצד~~ והקצור, מאירים דרך בים
התלמוד ובאופן אשר מלכתחלה אין מקום לקושיות, פירכות וכו'.

וכידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר בזה, בשם אבותיו רבותינו
נשיאינו, בחילוק ~~הצד~~ של ראשונים, אשר בשורות ספרות מכארים
דבר הקשה, פוסקין דין להלכה למעשה וכו', והדברים מאירים. משא"כ

סגנונם של אחרונים, המאריכים כפלפולא דאורייתא שקו"ט ומו"מ
במלחמתה של תורה עד שבאים ~~לפי~~ מסקנא ופס"ד, וגם אז – אינה

באותה הפשיטות והאור כמו בספרי הראשונים.

ואמרו דוגמא לזה – איש הנמצא באולם גדול ומלא האולם כולו
אורה, הנה תומ"י מוצא את הדרוש לו, כאם זהו דלת, חלון וכיו"ב;

משא"כ כדורות האחרונים, אשר נתגבר החשך עד אשר ימש חשך
ונתמעטו הלככות וכו' – ~~הצד~~ איש הנמצא באולם ורוצה למצוא

הפתח, מגשש עד שמוצא חלל, מתחיל לחפש ראיות האם זהו הפתח
המוליך חוצה או אינו אלא חלון פתוח ואולי גם חלון אטום, ראיות מן

הצד ומסכיב. ואינה דומה שמיעה הכנה והשגה, לראי'; אשר גם
בשכל עצמו נמצאות דרגות אלו, מסקנא ע"י שקו"ט ושולית ענינים

סותרים וכו', או ראי' בעין השכל, שרואה את הענין ברור, שכל
קושיות ופירכות לא יוכלו לסתור המסקנא ואפילו לא להחלישה,

וכידוע הדוגמא בזה מהענין דשתק רב, ~~אל~~ שהקשו לו קושיות
על פסק הדין, ~~אבל~~ זה לא הדר בו (*), בידעו ברור בשכלו אשר כן

הוא הפסק למרות הקושיא והפירכא.

ויהי רצון אשר ירבה חיילים בלימוד התורה, הנגלה והפנימית
גם יחד, שהרי תורה אחת היא, לימוד – כהוראת חו"ל – המביא

לידי מעשה, ~~גם~~ הדפסת ספרים – בכלל זה – ~~מטרה~~ ולכוון אל האמת
בפירוש הדברים והענינים, ע"י לימוד מתוך יראת ה', שזוהי הדרך

לכוון אל האמת, וכהוראת חו"ל, עה"פ וה' עמו – (סנה' צג, ב) –
שאפשר לדעת להשיב לישא וליתן במלחמתה של תורה להבין דבר

מתוך דבר ולהראות פנים בהלכה, אבל לכוון אל האמת שהלכה כמותו,
הוא דזקא, כשהוי' עמו.

בברכת הצלחה בכל הנ"ל ולכוח"ט

מנחם שניאורסאהן

* (ביצה ו, א) דרוב הפוסקים פסקו כרב. ועיי"ש ר"ן, רא"ש, השגות הראב"ד על
הרו"ה בסוכה (ו, א), קונטרס הרמ"ע, שברי לוחות ועוד. וא"כ פליגי אתו"ה ומודה
(ב"ב סב, א).

ג. ב. להוביבוא דמילתא באתי עכ"פ באיוו הערות, אף שמוחד
הזמן בימי חדש אלול, ימי הרחמים והרצון, עאכו"כ בימי הסליחות,
לעסוק בתפלה ובתחנונים ולהשתתף עם הצבור השופכים לב כמים
לפני אבינו שבשמים מלך חפץ בחיים.

הצד

הצד

הצד

הצד

הצד

הצד

הצד

הצד

הצד

הצד

הצד

הצד

צילום מהדורא שניי של הגהות בגוכי"ק

— על מכתב הקודם —

הערה כללית — בכ"מ בספר זה — מעתיק ל' הש"ס כמו שהוא, מבלי כל הוספה ופי'. ואפילו — כשאינו פס"ד ואינו נוגע להלכה. וכמו: א"ר אלעזר כו' כאגמון ראשו (בס' ע' קנו). ואולי היו לפני המחבר שינויי גרסאות במקומות אלה ובהעתקתו בא לקבוע גירסא הנכונה.

— כמעט ולא נמצא בכל הספר פי' על חלק האגדה שבמסכתא. ע' א'. יציאות השבת ב' שהן ד' בחוץ כו' בפנים. ובהערה שכן גילסת משניות קעמכרדו תרס"ב (בחוף ואח"כ בפנים).

והנה, כמש"כ בשינויי נוסחאות שבמשניות דפוס ראש, לא מצינו לנוסח זה חבר. ואינו מוכן איך זה לא נמצא כל זכר לנוסח אשר הרי"ד בחר בו.

אבל כד דייקת, עכצ"ל שגם המחבר — הרי"ד — גרים בפנים ואח"כ בחוף, וכמוש"כ תיבך בפירושו: פי' יציאות השבת ב' הן מה"ת בפנים כו' וב' כו' מה"ת בחוף כו'.

ואפילו את"ל שגם במפרשים נוהג דפתח במה דסליק מיני' — כאן אאל"פ כן, כיון שמתחיל הפי' בהתיבות, "יציאות השבת" שבהתחלת משנתנו.

גם לקמן משמע דגירסת המחבר בפנים ואח"כ בחוף, וכמוש"כ (סע"ב): זהו פירוש ב' בפנים כו' וב' בחוף כו'. ובסע"ג: הרי פירש כו' נמצאו עכשיו ב' הכנסות בפנים כו' וב' הוצאות בחוף כו'.

וכדי ליישב הסתירה בין העתקת ל' המשנה והפי' — י"ל, דהנה כמה ראשונים בפי' לש"ס — אין מעתיקים מהש"ס, בתחלת ד"ה של פירושם, אלא ב"ג תיבות, או שכתבו הפי' על הגליון דהש"ס. וכן עשה הרי"ד כאן. והמעתיק שלא הי' דייקן (שהרי לא הבחין בסתירה הנ"ל) לא דייק גם בהעתקת ל' המשנה, או שנודמן לו משניות קעמכרדו. אבל לאו גברא רבא כהרי"ד חתום על שמו זה, ולכן לא מצינו לו חבר כנ"ל, אף שרבים שתו ממימי הרי"ד.

שם: בפנים דהיינו כו' הכנסות. — כאן מקום להעיר שזהו כפירש"י בשבועות (ה, א) ודלא כרש"י תוס' וכו' כאן.

שם. שהן ארבע — אין זה התחלת פיסקא חדשה, כ"א המשך פיסקא הראשונה. וסיומה, "ואצל העני" — כי ע"כ הוא פי' הכבא שהתחיל לפרשה. ולאחר זה, "ומקשה בגמרא" — מתחיל ענין חדש.

בסוף הספר. ע' תפט, מאי אמור. — צ"ל (?) מי אמור. התיבה שם. מתעסק אני לשחוק ואיני צריך לדעת מידת המים. התיבה שהוסיף הרי"ד לשחוק (וצריך חיפוש אם נמצאה הוספה זו, או כיו"ב — במפרשים) — לכאורה יל"פ מל' משחקין בכדוך בשבת. היינו אף שצ"ל מדידה מדויקת, בכ"ז מתעסק בעלמא נקרא ומותר, כיון שהוא קודד רק בשביל השחוק וא"צ לדעת מידת המים. והוא כדעת אבי העזרי (טואו"ח סוסש"ו) דמותר למדוד ג' אמות ג"פ וללחוש כו', והמעם — כי מתעסק הוא.

אבל יל"פ, "לשחוק" מל' שחוק וקלות ראש, משחק אני (משלי כו, יט) דאין הכוונה כלל למדידה, כ"א מתעסק בעלמא. וראה בפי' הר"ח: מתעסק בעלמא אנא כלומר אני מודד ולא מתכוון למדידה אני. וכל רבנו הזקן בשו"ע שלו (שש"ו סעיף יח"ט): מודד שלא לצורך כלל ואז דוקא מותר. ובהנ"ל דלחישא — מדידה חשיכה, (אלא שמותר מפני שהיא מדידה דמצוה). וצ"ע.

וכיון דאתינא להאי — צ"ע למה לא הובא דין דמתעסק במדידת דמותר — ברמב"ם, שו"ע, רמ"א וכו'.

שם. ניטל חבית — כנראה צ"ל: נוטל חבית. שם. בהערה. כריך רחמנא דסיי — כנראה הפירוש: כריך רחמנא דסייעון.

אבל יל"פ, "לשחוק" מל' שחוק וקלות ראש, משחק אני (משלי כו, יט) דאין הכוונה כלל למדידה, כ"א מתעסק בעלמא. וראה בפי' הר"ח: מתעסק בעלמא אנא כלומר אני מודד ולא מתכוון למדידה אני. וכל רבנו הזקן בשו"ע שלו (שש"ו סעיף יח"ט): מודד שלא לצורך כלל ואז דוקא מותר. ובהנ"ל דלחישא — מדידה חשיכה, (אלא שמותר מפני שהיא מדידה דמצוה). וצ"ע.

וכיון דאתינא להאי — צ"ע למה לא הובא דין דמתעסק במדידת דמותר — ברמב"ם, שו"ע, רמ"א וכו'.

שם. ניטל חבית — כנראה צ"ל: נוטל חבית. שם. בהערה. כריך רחמנא דסיי — כנראה הפירוש: כריך רחמנא דסייעון.

לא אצא א' תל

כ"ק אדמו"ר שליט"א

ת"ת?

מצורף פה תשובה מהגאון הרוגוצ'בי שמצאתי בין הכתבי דא"ח של כ"ק אדמו"ר שליט"א.

בשבוע העבר דיברתי עם הרב יצחק פריעד - שהוא עובד עבור הרב מ. כשר בקיבוץ התשובות מהגאון זצ"ל - סאפרתי לו אודות התשובה הנ"ל, ואמר לי שכמדומה שלא נדפסה. וביקש להשיג עבורו העתקה ברשות כ"ק.

מ

זוגתי סלוח בה חי' נכנסת לחודש השמיני להריון, הנני מבקש ברכת כ"ק שהכל יהי' כשורה ובקל.

אהרן בן קיילא חיטריק

אולי יצא לי הסיבה שס' ז' א' לא יצא מ"כ אולי הסיבה היא ש' אולי (מאז תשכ"ז)

מ

אולי יצא לי הסיבה ש' אולי יצא מ"כ אולי הסיבה היא ש' אולי

מכתב רא"ח, ומענת הרבי (הצילום כאן הוא מהעתקה בכתב ר"א).

פיענוח מענת הרבי:

- א. הרבי רוצה לברר אם לפני הרב חיטריק ישנו גם גוף הכת"י של הגאון הרוגוצ'ובי.
- ב. סימן שאלה, על הלשון: הכתבי דא"ח של כ"ק אדמו"ר שליט"א.
- ג. הרבי ענה לתת העתקה של תשובת הרוגוצ'ובי עבור הרב מ. כשר.
- ד. הרבי מבקש לברר, **אולי יודע הסיבה שעד עתה לא יוצא לאור ח"ב של ספר צפע"נ כללי התורה והמצוה** (של הרוגוצ'ובי, בעריכת הרב מ. כשר), **מאז תשכ"ז** שי"ל חלק הראשון.

תְּ אֲמִיּוֹר לַיִּטָּא

שֶׁבִּינָה זֶה עֲבִירָה עוֹלָם הַתַּעֲמָה עַל כַּחַם סְטֵרִים (MICROFILM)

מְצֻבְּאִים בְּהַשְׁוֵה הֵי עֲנִינֵי שֵׁן, וְרֵאָה שֵׁן הַרְבֵּה אֲחֵרִים

~~בְּרֵבִים~~ עַל שְׁמֹר לֹא נִצְטָן, וְכֹחַ אֲבִים אֲנִינֵי תְּ

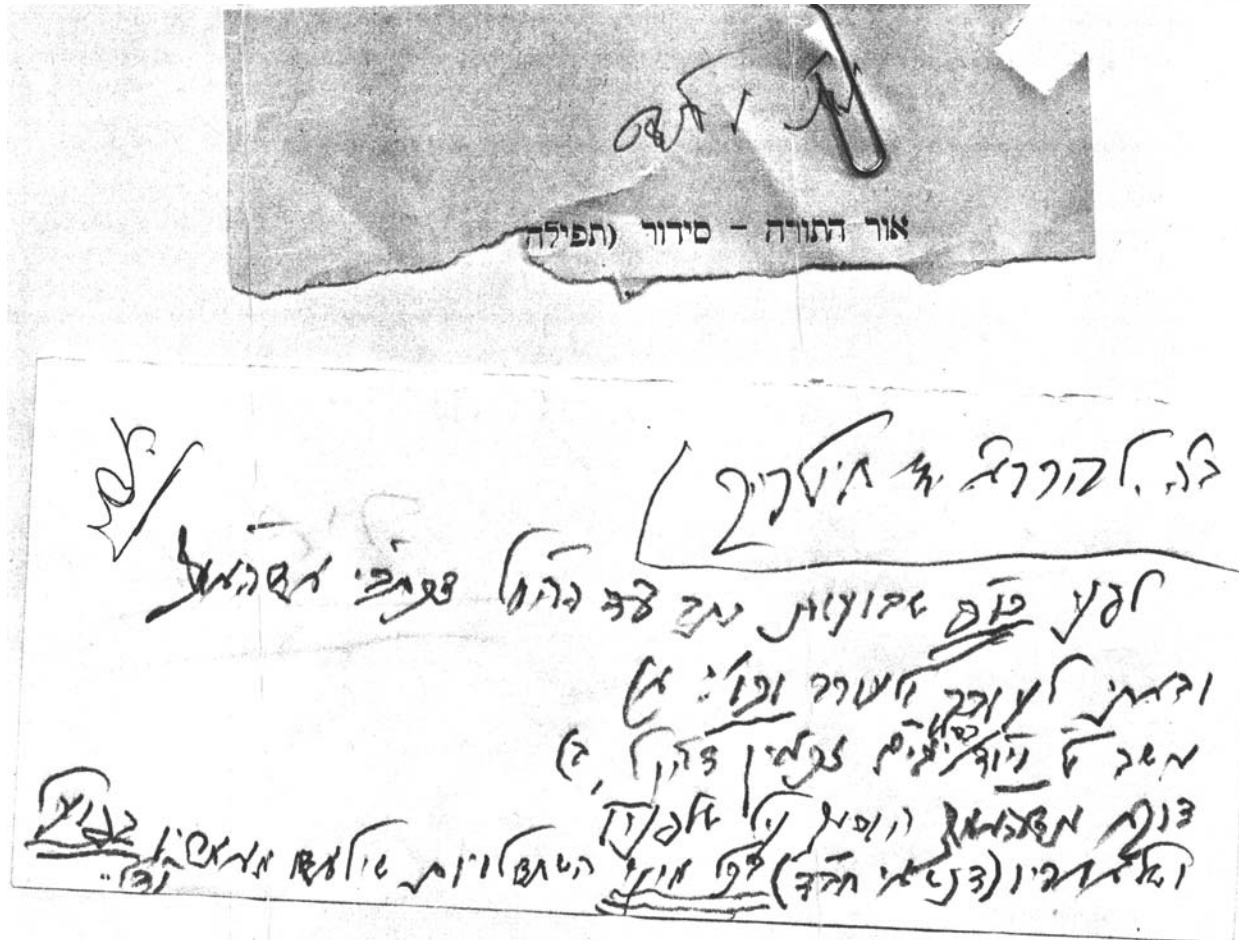
אֲמִיּוֹר הַצִּצְּ, וְכֵן עַל שֶׁחַ חֲלֵי הַטְּרִיב,

הַנֵּי שׁוֹאֵל בְּעַד תְּ אֲמִיּוֹר הַצֶּה.

אֲהַרְן חִיטְרִיק

בְּתֵּיךְ שִׁיחַ בְּחִיבּוֹת, וְאֵה שֶׁאֲנִי יֵשֵׁב יְדֵי אֲחֵרִים
בְּאִינְוָה

חלק מהתחלה וסיום של מכתב ר"א אל הרבי על עבודתו עם הר"י קרינסקי שי
ומענת הרבי: בעיקר שיהי' בזריזות, ומה שאפשר יעשה ע"י אחרים במקומו.

צילום גוכי"ק הרבי אל הרר"א

צעטיל זה כתב הרבי בחודש חשון תשמ"ה, כאשר הוגש לפני הרבי התדפיס (געלייס) של סי
אוה"ת על סידור, וענה הרבי: **נתקבל ותשואות חן**. ואחרי זה הוסיף:

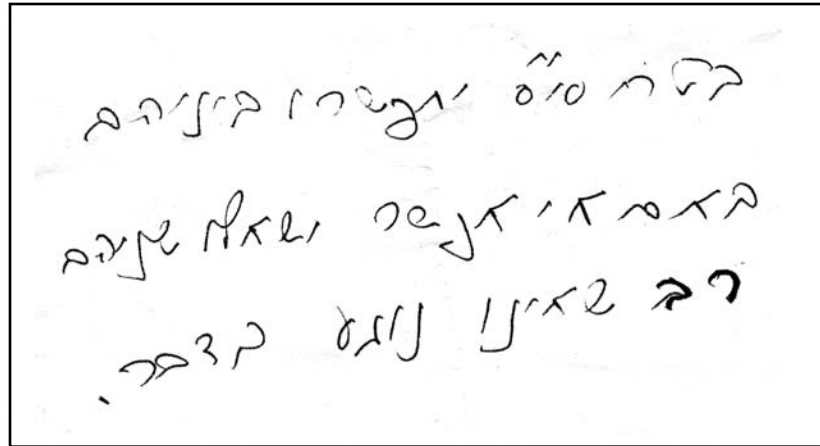
**ב"ה. להרר"א שי חיטריק
מהיר.**

לפני כמה וכמה שבועות כתב על דבר ההוצאה לאור דכתבי אדמו"ר האמצעי, ובאתי
לעורר ולעורר וכו':

(א) אשר ט ויו"ד כסלו – ימים זכאין דהנ"ל,

(ב) דוקא אדמו"ר האמצעי הוסיף על שלפניו ושלאחריו (דנשיאי חב"ד) בכל מיני
השתדלויות שילמדו מאמריו בפועל. וד"ל.

[יש לציין אשר הרבי מסיים כאן בלשון "וד"ל", שהוא לשון המיוחד ורגיל במאמרי כ"ק
אדהאמ"צ, שאודותו מדובר בצעטיל זה. אחרי קבלת צעטיל זה יצאו לאור כעשרים כרכים
של ספרי "מאמרי אדמו"ר האמצעי", ועוד מהדורות מורחבות ומתוקנות של שאר ספרי
אדמו"ר האמצעי].

מענת הרבי, בענין הנוגע למערכת "כתבי קודש",
כאשר בפרט מסויים לא היתה בו תמימות דעים בין הרב חיטריק להרב חדקוב
ועל זה ענה כ"ק הרבי:
בטח סוף סוף יתפשו עיניהם, באם אי אפשר ישאלו שניהם רב שאינו נוגע בדבר.
(הצילום כאן הוא העתקה ע"י הרב חיטריק)
למותר להוסיף, אשר לאחרי מענה זו שנתקבל בסגנון די חריף, מיד נסתדר לגמרי הענין
ביניהם

הרה"ג הרה"ח
הר"ר אהרן חיטריק
האיש ופעלו

בעריכת הרב אליי מטוסוב

הרה"ג הרה"ח הר"ר אהרן חיטריק האיש ופעלו

תקופת ילדותו

הרב אהרן נולד בערב יוהכ"פ שנת תרצ"ט, לאביו הרה"ח הרה"ת המשפיע ר' יהודה חיטריק שהי' שו"ב בעיר חארקאב שבאוקריינה, ולאמו מרת קיילא שהיתה בתו של הרב הראשי לחרקוב הרה"ג הרה"ח ר' אהרן תומרקין.

זקנו הרה"ח ר"א תומרקין הי' בן להרה"ח מוהר"ר בנימין, בן הרה"ח מוהר"ר מאיר, נכד הרה"ג הרה"ח ר' בנימין קלעצקער שהי' מגדולי חסידי כ"ק אדמו"ר הזקן.

בשנת תש"א בתקופת מלחמת העולם השני', עקרה משפחתו לעיר סמרקנד שבאוזבקיסטן, שם שהו עד עזיבתם את ברית המועצות.

בתקופת ילדותו בברית המועצות, למד אצל מלמדים פרטיים, ואחרי כן בישיבת "תומכי תמימים" אשר בעיר חרקוב, ובעיר סמרקנד.

בשנת תש"ו, בהיותו צעיר לימים, אחרי עזיבת משפחתו את ברית המועצות, נשלח אביו הרב יהודה בשליחות מיוחדת מטעם כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ לעיר אנטוורפן במדינת בלגיה, שם שהה ולמד ר' אהרן הבן ליד אביו.

לימודו בקנדה

בשנת תש"ט, הגיע עם בני משפחתו למונטריאול שבקנדה. ולמד שם בישיבת תומכי תמימים, הוא נתקשר אז עם המשפיע הרה"ג הרה"ח הרמ"ז גרינגלאס ע"ה, ובמשך שנים רבות לאחרי נסיעתו ממונטריאול הוא נשאר קשור עם רבו זה בלב ונפש.

”תומכי תמימים”, במחיצת הרבי

בשנת תשט”ז עבר ללמוד בישיבת ”תומכי תמימים” ב770.

[פעם הוא הזכיר לפניי את אחדים מן ה”חברותות” שלמדו יחד אתו באותם שנים, ביניהם: הר”ר יצחק רייטפארט בעהמח”ס בדבר מלך].
בשנת תשי”ט, על פי הוראת הרבי נבחרו ארבעה עשר מתלמידי הישיבה, שיקבלו על עצמם להתמסר לגמרי להלימוד בשקידה והתמדה, גם בשעות שמחוץ לסדר, שבעה תלמידים בלימוד הנגלה ושבעה תלמידים בלימוד החסידות, הם הוגדרו אז ע”י הרבי כ”שבעת קני המנורה” ותפקידם היה גם לומר ”פלפולים” וחידושים לפני שאר התלמידים. הרב חיטריק נבחר אז בין שבעת ”הקנים” שהתמסרו ללימוד החסידות, והוא היה הראשון מן התלמידים שאמר השיעור בדא”ח בליל ש”ק, ודבריו נדפסו בשעתו בקובץ ”פלפול התלמידים” שיצא אז לאור.

נישואיו

בשנת תשכ”ב התחתן עם מרת סלوه בתו של הרה”ח הר”ר מיכאל יהודה אריה לייב הכהן מכפר חב”ד.
מיד לאחרי נישואיו הוא נכנס ללמוד ב”כולל אברכים” שע”י המזכירות, הכולל היה אז בתחילת התייסדותו, והוא היה האברך הראשון שנתקבל אז בכולל.

הוצאה לאור של ספרי הראשונים

בשנים תשכ”א-תשכ”ה, בנוסף למסגרת לימודיו הרגילים בישיבה ובהכולל, שעליהם הוא היה מדווח בפרוטרוט אל הרבי, הוא התעסק גם בעריכה והוצאה לאור של ספרי תוסי הרי”ד על כמה מסכתות, הוא היה קשור אז בעבודתו עם המו”ל הידוע הגאון ר’ אברהם סופר, שהיה לו למורה דרך בעבודתו.

מספרים אלו נדפסו על ידו:

בשנת תשכ”ב – על מסי שבת.

תשכ”ג – מסי מכות.

תשכ”ה – נדרים.

תשכ”ה – קידושין.

תשכ”ה – הוריות.

עריכת ספרי רבותינו נשיאי חב"ד

בשנת תשכ"ב מיד אחרי חתונתו, עוד בהיותו ב"כולל", הוא החל על פי הוראת הרבי, לעסוק בעריכת והכנת ספרי חב"ד לדפוס.

בשנה זו הוא ערך מפתח מארז"ל, לפי סדר השי"ס, על כל שו"ת ה"צמח צדק".

תשכ"ג, החל בעבודת איסוף וסידור כתבי הצ"צ בדא"ח, שנדפסו בשם כרכי "אור התורה". ומאז הוא התעסק בזה יותר עשרים שנה, ונדפסו בעריכתו ארבעים כרכים בערך מסדרה זו.

תשכ"ד, ערך מפתח לשו"ע אדמו"ר הזקן.

תשכ"ה, השתתף בעריכת המ"מ על ס' "לקוטי תורה" לרבינו הזקן, וגם זכה להכנס איזה פעמים ליחידות בקשר לעבודת קודש זו.

בשנה זו החל גם בעריכת מ"מ וציונים על ה"תורה אור".

בשנת תשל"ב, הטיל עליו הרבי, את מלאכת העריכה של ס' "מאמרי אדמו"ר הזקן – תקס"ח", כאשר הכרך הקודם "תקס"ב" נערך לדפוס ע"י הרבי עצמו בשנת תשכ"ד.

איסוף כתבי-יד מתוך הספריות

בשנת תשכ"ו, הוטל עליו מאת הרבי, לנסוע לספריות שונות ולאסוף מתוך עתוננים ישנים, פרקים נוספים מתוך ס' הזכרונות שנדפסו שם מאת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, ומאז עד לשנים מאוחרות יותר הוא החל באיסוף חומר זה, ועוד חומר הקשור לביקור כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ בארה"ב בפעם הראשונה, ומסרם לידי הרבי.

במשך שנים אחדות, הוא התעסק גם באיסוף תצלומי כתבי-יד של חסידות חב"ד, אשר נמצאים בספריות שונות בעולם.

במיוחד בשנת תשל"ו, ואח"כ עוד פעם בשנת תשל"ז, נסע בשליחות מיוחדת מן הרבי, לפדיית והצלת הספרים וכתבי-קודש של אדמו"ר מוהרי"צ, אשר נאבדו על ידי כיבוש הנאצים בשנת ת"ש, שנמצאו אחר כך בספריית ווארשא בפולין.

“ליקוט פירושים” לתניא

כבר בשנת תשל”א, הוא החל ע”פ הוראת הרבי, במפעל העצום, של עריכת וקיבוץ כל פירושי רבותינו נשיאינו על התניא (מתוך כל ספרי המאמרים ועוד), מפעל זה התנהל כולו ע”פ הדרכת הרבי. ובשנת תשל”ג יצא לאור הקונטרס הראשון על תניא פ”א,

בהשנים שלאחרי זה הוא התעסק בעבודת קודש זו של עריכת הקונטרסים על שאר הפרקים, ובאותו עת הוא גם ערך כרכים נוספים של ספרי “אור התורה”.

מערכת “כתבי קודש”

בשנת תשל”ח, הורה הרבי לייסד מכון שלם של עורכים ומתעסקים בהוצאה לאור שע”י מערכת “קה”ת”, ולפתוח בתנופה חדשה בהדפסת ריבוי ספרי החסידות של אדמו”ר הזקן, אדמו”ר האמצעי, ואדמו”ר הצמח”צדק”, אדמו”ר המהר”ש כו’, ובה בעת ציווה רבינו את הרב חיטריק לעמוד בראש המכון.

תפקידים רבים היו לה למערכת ההוצאה לאור של ספרי החסידות, החל מן קיטלוג ועריכת הדרושים של נשיאי חב”ד, אשר במאות כתבי-היד שבספריית ליובאוויטש, דרך בירור הנוסחאות השונות, ועד לסידורם הסופי לדפוס בתור ספרי מאמרים, בעיטורי “מראי מקומות” והערות ומפתחות, וגם עריכת הקדמות וסקירות ועוד.

מאז, בעידודו של הרבי, גדלה והתפשטה מערכת ההדפסה של קה”ת, למאות רבות של ספרים וקונטרסים.

הרב חיטריק עמד בראש צוות ההו”ל, אך בה בשעה, ע”פ הוראת הרבי, הוא התרכז יותר במשימת חייו, המשך עריכת ה”ליקוט פירושים” לתניא, עד שזכה ובא לידי גמר, ונדפס הספר האחרון של סדרת ה”ליקוט פירושים” על סיום התניא, בשנת תשס”א.

עריכתו ספרי חסידות, בשנים האחרונות

גם בעומדו בראש המכון, ובתוך התעסקותו בעריכת הליקוט פירושים לתניא, הוא לא חדל מעריכת ספרים נוספים גם בעצמו, והוא התמסר

להדפסת מהדורות חדשות של הספרים "תורה אור", סי' החקירה, ועוד ספרים רבים שתקצר היריעה מלפרטם כאן.

פטירתו

גם בימיו האחרונים מתוך מיטת חליו, לא פסק הרב חיטריק מלעסוק בסידור לדפוס של מאמרי רבותינו, כאשר ידו ועמיתו הר"ר **גבריאל שפירא** עזר לו בעבודה זו, ביחד עם משפחתו הכבודה של הרב חיטריק שהיו לו לעזר רב בעת חולשתו.

וביום חמישי כ"ט בתשרי שנה זו, תשע"ב, הוא השיב את נשמתו ליוצרו.

משפחתו

השאיר משפחה לתפארת: בנו ר' **צבי הירש** שי' לאויוש"ט. ובתו **מרת רחל גראסס** עם בעלה הר"ר **אברהם נחום** וילדיהם שיחיו לאויוש"ט.

בנו הצעיר **האברך שמואל ע"ה** נקטף בדמי ימיו בתאונת דרכים, בקיץ תשמ"ז. ובש"ק הסמוך לפטירתו, בעת ההתוועדות הקדיש הרבי דיבור שלם אודות אירוע מחריד זה.

יהא זכרו ברוך.

התכתבות ר' אהרן עם גדולי ישראל ועורכי ספרים

בעריכת הרב גבריאל שפירא

ר' אהרן שהיה בבחינת "תורתו אומנותו", וכל ימיו עסק בכתיבה והכנת ספרים לדפוס, הן ספרי חסידות והן ספרי נגלה, מטבע הדברים הי' לו קשר עם רבים מגדולי ישראל, ואנשי הוצאה לאור, ובפרט עם אלו שכיהנו ג"כ בתור ראשי ונשיאי מכונים תורניים למיניהם.

בתור איש אשר כל כולו היה חדור בעניני חסידות – "דברי אלקים חיים", הוא לא נתן חשיבות מיוחדת לכל היכרויותיו עם רבים וגדולים, ובעיקר השתמש בקשרים אלו, לעניני הפצת המעיינות.

אולם בכל זאת נשתמרו אצלינו, איזה ממכתביו ששלח וממכתבים שקיבל בעניני תורה ודפוס, מן גאונים ואנשי ספרים. מכתבים אלו רובם ככולם הם בדברי תורה ובדברי לימוד, ובכמה מהם הוא אפילו מעביר הוראות מן הרבי אליו. אולם גם אם תמצאינה במכתבים אלו איזה שורות שהם בדברים פשוטים, הלא על זה המליצו לנו חז"ל (ע"ז י"ט) על פסוק "ועלהו לא יבול", אשר "אפילו שיחת חולין של תלמידי חכמים צריכים לימוד". להלן בעמודים הקרובים נציג אחדים מן המכתבים. (המכתבים המוצגים להלן, הם ע"פ סדר התאריכים).

WHITNEY 3-5300

בע"ה

ישיבת מעלו

TELSHE YESHIVA

28400 EUCLID AVENUE - WICKLIFFE, OHIO 44092

OFFICE OF
THE ROSH HAYESHIVA

הרב מרדכי גיפטער
ראש הישיבה

ד' אב, א"ה אשמואל, תשנ"ג

מזכר בשרת זכרון משה, י"ג, שאם ויקרה!

ישנו בקולנו. וזו היא שעתנו כושפת לנו חזק כ"ז לאו
למען, וכן, וכוונתנו הישנה איננו רחוקה או רחוקה לנו רשע
זו ספק הרי"ז אדם שיהיה לנו כשם כי לאו לנו וקצתו,
והוא לקח מעני ה"ה וקח משי"ז אדם קצתו, ולכן נוטה לנו
אברר צונו קדשונו רבו ויקחו צונו יומנו השלימה.
או מקרה או כוונתנו קחו שנסתפק עתהו דקדושת
א"ה, וזו אברר דבשיו.

ב"ק א"ש כש"ה הוונתנו זמן וקצתו אהסופק לאו
שש"י צ"ע צ"ע און אהשנו צ"ע און קש"ה אהבה
אל אה"ז צ"ע אהבה זו אהשו אה"ה. ורק א"ש
הת"ש הוונתנו א"ה, צ"ע קפשיטת אה"ה אה"ה הוונתנו
שש"ה אהסופק. וזו אה"ה א"ש ר"ה צ"ע אה"ה
מאוד אה"ה ומה"ה אה"ה אה"ה אה"ה.

מכתב הגאון הר"מ גיפטער

אלו שדומה זיך הספך זיין זיך וזין זיך
זיין זיך זיין זיך זיין זיך זיין זיך
זיין זיך זיין זיך זיין זיך זיין זיך
זיין זיך זיין זיך זיין זיך זיין זיך

זיין זיך זיין זיך זיין זיך זיין זיך
זיין זיך זיין זיך זיין זיך זיין זיך
זיין זיך זיין זיך זיין זיך זיין זיך
זיין זיך זיין זיך זיין זיך זיין זיך
זיין זיך זיין זיך זיין זיך זיין זיך
זיין זיך זיין זיך זיין זיך זיין זיך
זיין זיך זיין זיך זיין זיך זיין זיך
זיין זיך זיין זיך זיין זיך זיין זיך
זיין זיך זיין זיך זיין זיך זיין זיך
זיין זיך זיין זיך זיין זיך זיין זיך

זיין זיך זיין זיך זיין זיך
זיין זיך זיין זיך זיין זיך זיין זיך

בעוהשי"ת

GRAND RABBI H. LANDAU
1223 EAST 8TH STREET
BROOKLYN 30, N. Y.
CLOVERDALE 8-1370

יחזקאל שרגא לנדא
ווערעטצקיער רבי
וראב"ד דק"ק נייטרא

גא"כ די ישיבה מאמ"ג אה"ן
חיטריק שליט"א אר"י זצ"ל ואל"ו
אויף אר"י

דבר אב"ב / אל אמר
גא"מ סג"ל זצ"ל זול"ג כ"ק ז"ל
גא"מ זצ"ל זול"ג כ"ק ז"ל
גא"מ זצ"ל זול"ג כ"ק ז"ל
גא"מ זצ"ל זול"ג כ"ק ז"ל
גא"מ זצ"ל זול"ג כ"ק ז"ל

הוא זצ"ל זול"ג כ"ק ז"ל
הוא זצ"ל זול"ג כ"ק ז"ל
הוא זצ"ל זול"ג כ"ק ז"ל

קובץ זכרון – הרב אהרן חיטריק

5601 WOODCREST AVE.
PHILADELPHIA 31, PA.
TRinity 8-3131

מה יולד אביו

אפרים אליעזר הכהן יאלעם
אב"ד פילאדעלפיה

כ' ימינו החתן ובנו ג' אהרן ב"ר חיים
אלוף ובגט

יולד לו עץ אגור תקומתי. סוף הגוף לקוט קנה שפיתתי
מוקף בטחוב שונף וולו קאתי לבן אהרן שם ארילן מקריתא,
ועלה חגול אמונה.
עליו, תנתי מאור אהרן חתן חת מדינתו חתן אהרן
אחי קים, האסון קדול החיים. אקלה אהרן אשה
חשלו העצמות יקונו קולת ספרים חסדי חתני אהרן
תמה ויקאחלה.
אסג"ה החתאני.

בשנת סוף ולפניה,
א' תשרי תשמ"ב ואלעם

הרב שמואל וואלקין
RABBI SAMUEL WALKIN

VICE PRESIDENT
of the Union of Orthodox Rabbis of U. S. & Canada

646 EMPIRE BLVD
Brooklyn 13, N. Y.

הר"ר הגב"ל זצ"ל אהרן חיטריק שליט
ה' וקפ"ה!
אביו איש צדק וחסד, בן אהרן ורחל, יולד לו
אהרן ב"ר אהרן חיים. בן אהרן חיים ורחל, יולד לו
אהרן ב"ר אהרן חיים. בן אהרן חיים ורחל, יולד לו
אהרן ב"ר אהרן חיים. בן אהרן חיים ורחל, יולד לו
אהרן ב"ר אהרן חיים. בן אהרן חיים ורחל, יולד לו
אהרן ב"ר אהרן חיים. בן אהרן חיים ורחל, יולד לו
אהרן ב"ר אהרן חיים. בן אהרן חיים ורחל, יולד לו

ב"ה כ"ד טבת תשכ"ד

ברוקלין, נ.י.

לכבוד פרופ' ו' זילברשטיין.

שלום וברכה!

קראתי את כתבתו בחוברת סיני (שכה-כו) בענין ניתוח מתים, וכבודו מביא את העובדה שלפני LEONARDO DA VINCI לא היתה קיימת חכמת האנטומיה "המעט שבידיעות שהיה קיים לא היו אלא השערות ואנאלוגיות מוסקות מהסתכלויות בבהמות לאחר שחיטתן, אולם אף אחד לא העיז להכיר את האדם מתוך האדם עצמו! מונדינו דה לוצי בבולגנה היה הרופא הראשון שניגש לביתור גופה, ~~ההשגחה שלעזל נחש~~ ש כמה ספרים נכתבו בענין התלמוד וחכמי הרפואה ומדעי חבל, וכמה וכמה מאמרים במכתבי עת, שחכמי התלמוד ידעו ענין אנטומיא.

מובא במס' נדה ל,ב, אמר להם ר' ישמעאל מעשה בקליאופטרה מלכת אלכסנדרוס שנתחייבו שפחותיה הריגה למלכות ובדקן ומצאן זה וזה למ"א, ולא רק שידעו חז"ל מזה שעושים נתוח במתים כי גם המה בעצמם, תלמידי ר' ישמעאל עסקו בחכמה זו. כדאיתא במס' בכורות מה,א אמר רב יהודה אמר שמואל, מעשה בתלמידיו של ר' ישמעאל ששלקו זונה אחת שנתחייבה שריפה למלך בדקו ומצאו בה מאתים וחמישים ושנים איברים, אמר להם שמא באשה בדקתם שהוסיף לה הכתוב שני צירים ושני דלתות, במשנה הידועה פ"א משנה ח' מובא שמאתים וארבעים ושמונה אברים באדם, מזה נראה שהיו בקיאים בכל האברים הנמצאים באדם, ורבים חקרו בפירוש המשנה, ורבים מהם לא מצאו התאמה בין מספר האברים שהם חקרו ומצאו לבין המספר שמובא במשנה הזו, כי לכל חוקר היה דרך משלו לספור את האברים. ובספרים "שערי התורה והחכמה" מרב מנחם מענדל ליב ד"ר שעהר יא מריגא. ובס' התלמוד וחכמת הרפואה מהחכם הרופא ד"ר. קצנלסון (בוקי בן יגלי). וגם *CARMOLY. HISTORIE DES. MED. JUIFS. BRUXELLES 1894* מספר כי רב קנה מתים לשם פרוק וחחוק אברים לצרכי למודיו, וגם בכוזרי מאמר רביעי סימן כט, ובכוזרי שני (הוצאת מוסד הרב קוק) וזכוח רביעי אות יח.

למותר לציין שמאד נהניתי לקרא את כתבו בירחוק, אני כשלעצמי תלמיד בישיבת ליובאוויטש (חב"ד) בניוארק.

בכבוד רב

אהרן חיטריק

מכתב רא"ח — בסוגיית נתוחי מתים

ישיבת תומכי תמימים המרכזית

CENTRAL YESHIVATH TOMCHEI TMIMIM

כולל: עולי רוסיה עולי תימן • CONTAINING: PLEITE OLEY RUSSIA OLEY TEIMON

מיסדו של כ"ק אדמו"ר רבי יוסף יצחק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע מליובאוויטש • תחת נשיאות כ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל שליט"א שניאורסאהן מליובאוויטש
Established by the late Lubavitcher Rabbi Joseph I. Schneersohn of blessed memory • Under the Presidency of the Present Lubavitcher Rabbi Menachem M. Schneersohn

בתשובה נא להזכיר

ב"ה לחד... ה'... חשוון... תשל"ב

לכבוד
ידידנו הרה"ח וכו'
הרב אהרן שי' חיטריק,

שלום ורב ברכה!

מכתב
ואולי
הוא

ר"י בלוי מסר על כל הענינים שדוברו בענין תקס"ח וכן ר"ד רוזנברג, ועתה כולנו עומדים
הכן לסיום והשלמת הדפסת הספר. 1957
היום אנו שולחים את כל הסורים שנשארו עדיין דהיינו מעמוד תפב ונא להגיהם באופן דחוף
ביותר ולשלוח אלינו חזרה,
אנו חושבים שבמדה ויתעכב אצלך הגהה טורים אלו, אולי נדפיס את כל הספר ומעמוד תפ"ב
יהי בלתי מוגה ונדפיס מזה רק ספר אחד, בכדי שנוכל למסור זאה למר שז"ר בר"ח כסלו ביום
ההולדת שלו, ואח"כ כשנקבל את ההגהות שלך נוציא מעמוד תפ"ב ונדפיס מחדש להדפסת הספר.
נא לברר חו"ד הרב חדקוב בקשר לזה, ואם אמנם יש הסכמה לכך, נא להמציא לנו את הפתח דבר,
ואם שולח מיד את ההגהות בודאי שיש לשלוח מיד את הפתח דבר, הרינו להדגיש כי הכל מוכן להדפסת
גם הניר וגם מבחינת העובדים וכו'.
במדה והרחמ"א חדקוב מסכים להצעה - כמובן אם לא יוכל כב' לשלוח מיד את ההגהות - נא להבריק
או לטלפן אלינו.

אליהו יקרא רבינו

בכבוד רב
ובפידות
אפרים וולף

43

מכתב הרב אפרים וולף
במכתב זה, ציין הרא"ח את מענת הרבי על זה: "להגיהם באופן דחוף, ולא יצטרכו להנ"ל".
[שלא יצטרכו להצעה הנזכרת לקמן במכתב להדפיס את הספר בשני שלבים].

ב"ה, ג' כסלו, תשל"ה.

כבוד הרה"ה וכו' ר"א שי' חטריק,

שלום וברכה!

ראשית אביע את מיטב איחולי להצלחת "המבצע" אשר עד עתה לא חדלה העתונות בארץ לשוב ולדוש בהעברה, ואחרי ככלות הכל איש אינו יודע עדיין מה באמת נמצא שם. לפי מ"ש בעתונות הרי ישנם גם דברים שאינם מחסידות חב"ד, האכזר כך הוא?
נא ונא להודיעני לטובת הענין האם כל המספרים ששלחתי לך בזמנו נמצאים אצלכם, כולל גם מספרי **K**, והאם קבלתם גם 130 מכתבים גוכתי"ק אדמו"ר מוהרש"ב הנמצאים שם. כאן ישנו קטלוג שערך מר קופפר בווארשא, ובין רשימת המכתבים מופיעים המכתבים הנ"ל וכך עוד מאות רבות של מכתבים ובהם עשר אגרות של ר"ג איגר. האם גם הן הגיעו אליכם?
כמו"כ בקטלוג שלו רשומים כל כחה"י היהודיים הנמצאים שם.
אם אתה חושב שקיים חשש שמא העלימו מכם דברים, תוכל לכתוב לי ואברר בדיוק אם ישנם דברים שחפצתם לקבלם ולא השגתם.

באשר להתחייבות הישנה ע"ד צילום ביכלאך במיקרופילם עבור הספרי' כאן (שאז נוכל לקבל מהם עוד צילומי חמשים ביכלאך – אשר אמנם עתה זה כשרגא בטיהרא...), סבורני שלטובת שני הצדדים יהי' שיקבלו צילומים לא מביכלאך חסידות, אלא מכת"י אחרים. ונראה שגם לך זה יותר נוח, כי ראינו שלאד"ש אי"ז שמחה גדולה לתת הצילומים, משא"כ מכת"י שאינם דא"ח אולי ניהא יותר. והאם לדעתך יוכל ר' שלום בער לויץ לטפל בענין, דהיינו שתמסור לו את הכח והרשות הנדרשים לביצוע "העיסקה" והוא יטפל בצד הטכני והסירחה וההתרוצצות ~~הכרוכים~~ הכרוכים בכך. וזאת למודעי כי עפ"י ציווי אד"ש (ובריבוי מופתיו) חזרתי לעבוד בספרי' במח' כחה"י, ואד"ש אמר שאנו עוד זקוקים לקבל מהם תועליות כו', ולכך מבקש אני כל הנ"ל, כי רובץ עלי תמיד החוב הישן ואי-הנעימות שבכל הענין. ורצוני סו"ס להיחלץ מזה בעזרתך.

עוד אבקשך במאד מאד, כי בקשתי מרי"י חטריק שי' מצפת שיבקש מאביך שי' שיכתוב (אליו או אלי) זכרונות הידועים לו מהראגאטשאוויער – אשר לדברי הנ"ל שלחו מוהרש"ב לנסוע דרך מקום מושבו בנסיעתו מליובאוויטש לביתו – דהיינו עובדות המעידות על קשרים עם מוהרש"ב וכבוד הדדי או התבטאויות מהגאון הנ"ל על רבוה"ק וספריהם וכו' או ביטולו לגבי רבוה"ק וכו'. וחשיבות הענין פשוטה ואין די באר.
ואני פונה אליך בבקשה זו מעומק הלב ומקווה שתפנה במהרה לאביך שי' ותבקשו לעשות ככל יכלתו בענין הנ"ל. וחודתי העמוקה נתונה לך ולו מראש.

בברכה לכט"ס והצלחה מופלגה בעבוה"ק

יהושע מונדשיין

נ.ב. צילמתי בוך כתי"ק הצ"צ אשר מהנדפס באוה"ת מוכה שממנו נעתק בוך בא"ב 29. אשלה אי"ה לא"דש לקראת י"ט כסלו.

מכתב הר"י מונדשיין אל הרב חיטריק

צילום מתוך

שבועון "כפר חב"ד"

— גליון ה-500 (י"א כסלו ה'תשנ"ב) —

ראיון עם

הרב אהרן חיטריק

פירסום ראשון

חשיפת דרך ההוצאה-לאור
של כתבי-היד שבספריית ליובאוויטש

העבודה שתימשך גם אחרי ביאת המשיח

מאת הרב משה מרינובסקי

זמן קצר אחרי שכ"ק אדמו"ר שליט"א הגיע לארה"ב, מינה אותו כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, בין השאר, לעמוד בראש הוצאת הספרים "קה"ת" (קרני הוד תורה). חלק עיקרי מהוצאת הספרים קה"ת הוא מערכת "אוצר החסידים", העוסקת בהוצאה-לאור של תורת רבותינו הק' נשיאי חב"ד. העבודה מתנהלת בקצב מזורז, והרבי שליט"א הוא העורך הראשי עד היום. קצת מהמתרחש מאחורי הפרגוד

במשך שנים רבות היה הרבי שליט"א עושה בעצמו את כל מלאכת העריכה וההוצאה-לאור של ספרי החסידות. בדרך-כלל גם היה חותם את שמו הק' בהקדמת הספרים. חלפו שנים, הטרדות רבו והרבי שליט"א רצה שהמלאכה תלך ותתגבר והספרים יוסיפו לצאת-לאור בקצב מזורז. אחד מאלו שזכו להמשיך את עבודת הק' של הרבי שליט"א הוא הרה"ג ר' אהרן חיטריק שליט"א. איש צנוע ונחבא אל הכלים, שרק מעטים מכירים את ידיעותיו המופלגות בתורה ובחסידות ואת מומחיותו בכתבי-יד. במשך השנים זכה הרב חיטריק להוציא לאור עשרות כרכים של "אור התורה" לכ"ק אדמו"ר ה"צמח-צדק", ליקוט מקיף של פירושים ושינויי נוסחאות לספר התניא ועוד ועוד.

במסגרת עבודתו זכה הרב חיטריק לקשר רצוף של הוראות והדרכות מכ"ק אדמו"ר שליט"א, ולרגל גיליון החמש-מאות, המופיע בימים הסמוכים ליי"ט כסלו – ראש-השנה לחסידות – הוא מגלה מעט "מאחורי הקלעים" של עבודתו הקדושה, רבת הכישרון והאחריות, הנעשית לפי הוראותיו המפורטות של הרבי שליט"א.

להרחבת ולהשלמת הדברים קיימנו שיחה גם עם הרה"ג ר' אלי מטוסוב והרה"ג ר' גבריאל שפירא, שליט"א, חברי המכון המיוחד להוצאה לאור של כתבי רבותינו הק' שע"י "אוצר החסידים".

* הרב חיטריק, איך נכנסתם לתפקיד ומה היתה העבודה הראשונה שלכם?

– הכל התחיל בטלפון אחד מהרב חודקוב. זה היה בשנת תשכ"ב, שנת הנישואין שלי. הרבי הכין אז לדפוס מהדורה חדשה של שאלות ותשובות ל"ק אדמו"ר ה"צמח-צדק". הרבי הכין מהדורה מתוקנת, עם מפתחות וכו', ולשלמות הדבר רצה שיהיה גם מפתח השי"ס (כלומר ציון המקומות בהם מצוטטות מסכתות השי"ס). יום אחד מודיע לי הרב חודקוב, שהמלאכה הזו הוטלה עלי. האמת היא שלא ידעתי איך בדיוק עושים דבר כזה, אבל הרבי אמר, אז עשיתי.

* מעניין שהתחלה היתה ב'נגלה', אבל אנו יודעים שעיקר עבודתך היא בחסידות.

– המשך העבודה שלי ב"אוצר החסידים" היה בעריכתם לדפוס של כרכי "אור התורה" ל"ק אדמו"ר ה"צמח-צדק. בכ"ד טבת שנת תשי"י הוציא הרבי שליטי"א כרך ראשון של "אור התורה" על חומש שמות. דרושי ה"צ"צ על בראשית נדפסו עוד ברוסיה, וזה היה הכרך הראשון בסידרה בהוצאת קה"ת. מסתבר שהרבי שליטי"א תכנן להמשיך בכל הסידרה, אבל הזמן לא איפשר לו לעשות זאת. כאשר התחלתי לעבוד בתחום ההוצאה-לאור, הורה לי הרבי להמשיך בהכנת כרכי "אור התורה". הדגם על פיו עבדנו היה הספר שהרבי שליטי"א ערך בעצמו. לכן, בכל אחד מעשרות כרכי הסדרה מוזכר בהקדמה הכרך הזה.

מאוחר יותר הגיעה כמות ניכרת של "גוף כתב-יד קודש" של ה"צמח-צדק". בשלב זה ערכתי כרטיס של המאמרים הקיימים והעבודה נעשתה יותר מסודרת.

* באיזו מידה היה הרבי שליטי"א מעורב בעבודה?

– מה שייך "מעורב"!! הכל נעשה לפי הוראות והדרכות מדוקדקות. הרבי קבע את סדרי העבודה, איזה כרך להוציא קודם, והרבי גם הודריך על כל צעד ושעל. לדוגמה, הרבי בירר ספיקות של מאמרים האם הם מה"צ"צ או לא ולימד אותנו איך קובעים. אבל העיקר הוא, שגם בכרכים המאוחרים יותר היה הרבי משתתף בפועל במלאכת העריכה. הוא עבר על חלקים רבים מהחומר, הוסיף הערות וכו'.

* ניתן להבין שכתבתם לרבי הרבה פתקים.

– ב"ה זכיתי להרבה תשובות בכתב, אבל בדרך-כלל שאלתי בעל-פה. הייתי נותן למוזכר הרב גרונו את ה"ביכ"ל של כתב-היד, מניח סימן במקום שבו היתה השאלה, והוא היה שואל בעל-פה. הסדר הזה נוצר כתוצאה מהעובדה, שקשה לתמצת בפתק קצר שאלה שתדרוש תיאור כתב-היד וכו'. גם צילום לא היה דבר כל-כך פשוט באותם ימים. כדי לצלם דף היה צריך להשתמש במכונה שמצלמת על נייר מיוחד. מכונות הצילום החדשות הן, כידוע, המצאה מאוחרת יותר.

(נוצר נשכחות) כשהיה צריך לקחת משהו מתוך גוכיי"ק (=גוף כתב-יד קודש), כדי לשלוח לדפוס וכד', הייתי פשוט יושב להעתיק, כי לא

הרב אהרן חיטריק

רצינו לגזור ספרים לחלקים. כאשר היה הכרח לצלם משהו, הייתי נוסע למקום מיוחד במנהטן. זכורני, שמחיר עמוד אחד היה יותר מדולר. זה היה מאוד יקר וגם טירחה גדולה, כי צילום כזה היה נמשך זמן רב, ולא רציתי אף פעם להשאיר אצלם גוף כתב-יד קודש, אפילו לא לזמן קצר. פעם היה צריך לצלם ספר שלם והם הסתכלו

הכל נעשה לפי הוראות והדרכות מדוקדקות. הרבי שליטי"א קבע את סדרי העבודה, איזה כרך להוציא קודם, והרבי גם הודריך על כל צעד ושעל

עלי בתימהון גדול, על כך שלא רציתי להשאיר אצלם את כתב-היד אפילו לרגע, אלא עמדתי כל היום ליד המכונה. כשהיה צריך להשלם, אמרתי שאבוא מחר בשנית. לך תסביר לגוי מה זה כתב-יד של ה"צמח-צדק"...

בכל מקרה, בכל הקשור לכרכי "אור התורה", הרבי שליטי"א כל הזמן זירז וזירז.

* ידוע שהרבי שליטי"א ממריץ ומעודד תמיד הוצאת ספרי חסידות.

– (טאנט) אני נאלץ להודות, שאף פעם לא הצלחתי למלא בשלמות אחרי רצונו של הרבי

שליטי"א, מבחינת הקצב. אם אני שם נלגד עיני את מה שהרבי רצה שייצא לאור, נדמה לי שאנחנו מפגרים בכמה שנים טובות.

זכורני שפעם אמי ע"ה לקתה בהתקף לב לי"ע, ואני ביקשתי מהרבי שליטי"א ברכה עבורה. מתוך דברי אפשר היה להבין כי אני שוקל אפשרות לנסוע לבקר אותה במונטריאול. הרבי ענה, מבלי שאשאל במפורש, כי על-ידי זה שאעסוק ביתר שאת בענייני הפצת המעיינות, זו תהיה הרפואה הטובה ביותר בשבילה. ואמנם, הייתי אז בשלבים האחרונים של אחד הכרכים, ורק אחרי הכריכה הרשית לעצמי לנסוע לבקר אותה.

זה היה הקצב הרגיל. רק גמרו כרך, והרבי הורה להוציא-לאור עוד אחד. אפשר לומר שהרבי רצה שייצא ספר כמעט לכל יום-טוב. כפי שדובר פעמים רבות בשיחות הק', כל ספר חסידות נוסף שבא בדפוס הוא שלב חשוב עד מאוד בהפצת המעיינות, ומוזן שצריך להודו בזה ככל האפשר.

בעניין הזירוז היה פעם דבר מאוד לא רגיל: בדרך-כלל, כל אימת שהרבי שליטי"א היה נותן בי מבט, בצאתו מהתפילה וכד', ידעתי שלמחרת אני צפוי לקבל תזכורת. פעם אחת – הרבי שלח לי... מברק (!). ברגע הראשון חשבתי שמישהו חמד לו לצון, אבל אחר-כך התקשר אלי הרב גרונו, ואמר שהרבי מבקש תשובה למברק. אז נודע לי שהרבי שלח גם מברק לדפוס "בלשן", ויתירה מזו – הרבי שילם בדואר גם עבור התשובה, אלא שבעת מסירת המברק לא הייתי בבית ולא קיבלתי את ההודעה על כך. זו היתה "תזכורת" מאוד מיוחדת.

עלי לציין, כי הרבי שליטי"א היה לא רק נאה דורש ממני, אלא גם נאה מקיים בעצמו. על כל שאלה ענה מיד. לפעמים בר-במקום ולפעמים למחרת. אם אינני טועה, מעולם לא קרה שחייכתי למענה יותר מ-24 שעות. ותמיד היה מצויין על הפתק "מהיר".

* האומנם הרבי תובע יותר ממה ששייך במציאות, רק כדי לזרז?

– הייתי אומר שהרבי תובע מכל אחד "בכל מאודך", מאוד שלך. כשהוא רואה שמשתדלים באמת, הוא נותן את הזמן המספיק. היתה תקופה, שבכל יום שיש הכנסתי בצורה מסודרת את מה שהספקתי באותו שבוע, והרבי ראה כיצד יש התקדמות לפי קצב מתאים. הכנסתי בכל שבוע פחות או יותר אותו מספר עמודים, ובאותה תקופה הרבי לא כתב לי אף מלה של זירוז. רק כשהיה עיכוב כלשהו היה זירוז.

* האם נכון ללמוד מזה, שהגישה של הרבי היא שהכמות והזריזות חשובות יותר מאיכות ושלימות הספר?

– אני חושב שבהחלט לא. הרבי אפילו הורה במפורש שאפילו ההידור החיצוני לא צריך להיות פחות בגלל הזריזות. הסיבה לכך שהרבי תמיד מזרז את השלמת הספר היא בגלל השיקול, שגם אם הספר יתעכב עוד שנה יגיע כתב נוסף, ויש דרגה מסוימת של שלמות שאי-אפשר להשיג אותה. ונוסף על כך, אחרי השלמת העבודה,

אם נפלה בהם טעות. הסתפקתי, אפוא, בהשוואת הציונים עם הדפוס הראשון ותור"א. עשרות שנים אחר-כך, הגיע לידנו כתב-יד קודש של היצמח-צדק, שנקרא (ע"י אדמו"ר מהורש"ב נ"ע) "ליקוטי תורה מהדורא-קמא". כלומר: דרכו של אדמו"ר הצ"צ היתה שתמיד היה כותב ומגיה ומוסיף על גבי אותו כתב. לפנינו "ביכל" של תיקונים והגהות על מאמרים, שמאוחר יותר תוקנו שוב ונדפסו ב"ליקוטי תורה" (ואי"ה במהדורה החדשה הם ישולב בתוך המראי-מקומות). כעת יכולתי לקיים את ההוראה הישנה ולהגיה את הציונים לזוהר שבהגהות ב"ליקוטי תורה" הנדפס, בהשוואה לכתב-היד, ואכן גיליתי במספר מקומות טעויות דפוס. המקומות הללו כנראה "הטרידו" את הרבי שליט"א...

פעם אחת – הרבי שלח לי מברק (!). ברגע הראשון חשבתי שמישהו חמד לו לצון, אבל אחר-כך הרב גרונר התקשר ואמר, שהרבי מבקש תשובה למברק

ומדי דברי יש להוסיף, כי תוך כדי העבודה הזאת נדהמים כל פעם מחדש מהגאונות הכבירה של אדמו"ר היצמח-צדק, שאין לנו כל אפשרות של תפיסה בה – הוא מצוין כל-כך הרבה מראי-מקומות וציונים לכל השי"ס, המדרשים, הזוהר ושאר ספרי קבלה וחסידות ומרבה לצטט מהם כאשר לא היה לפניו שום ספר "מפתחות", והדעת נותנת שגם לא רץ לארונות הספרים כל רגע לבדוק כל מאמר חז"ל וכו'. פשוט – כל התורה כולה היתה פתוחה לפניו.

עוד פרויקט נרחב שלך הוא התניא עם מראי-מקומות ליקוט פירושים ושינויי נוסחאות, שאולי אפשר לקרוא לו "התניא השלם". האם יש לזה קשר עם דברי הרבי שליט"א בשנת תשי"ד (בהקדמה למפתחות והערות לתניא), על "הוצאת התניא השלימה שמכינים לדפוס, התניא – באמצע העמוד, ומסביב לו יבואו: מראה מקומות, פירוש קצר, ליקוט מספרי רבותינו נשיאנו וכת"י שלהם המפרשים דברי התניא וכו'?"

– זה בוודאי חלק מהתכנית, אבל ברור שאי אפשר לדעת. הרי חסידים אומרים שה"ליקוטי טעמים ומנהגים" של כ"ק אדמו"ר שליט"א על ההגדה של פסח זה רק חלק מחיבור שלם על כל הסידור, כפי שמסופר גם במבוא לאגרות-קודש חלק שני.

ולענייננו, יש לי יסוד חזק לחשוב שהרבי תכנן מאז ומעולם לעשות פירוש שלם לתניא:

הרב גבריאל שפירא בשולחן עבודתו במכון צילם: אלי יונה

הורה להדפיס בנייר דק וחזק). כעת הנני מוסיף עוד, בעיקר לענייני הקבלה והחסידות. על חשיבות המראי-מקומות ל"ליקוטי תורה" ניתן ללמוד מהצורה בה נעשו בפעם הראשונה. זה התחיל בהוראה של הרבי לחברי הכולל, בשנת תשכ"ג כמדומני. בתשכ"ד הדבר נכנס להילוך גבוה. חברי הכולל חילקו ביניהם את הפרשיות, כשפרשה ארוכה התחלקה בין שני אברכים. ואז הונחה סדר (שככל הידוע לי לא היה דוגמתו בשום דבר אחר), שבכל מוצאי-שבת, האחראי על הפרשה שעליה עבדו באותו שבוע, היה נכנס אל הרבי להראות לו מה הספיק במשך השבוע. כשהיה מגיע תורי הייתי מנצל את כניסתי אל הקודש כדי לדבר על עבודתי באור-התורה. אני זוכר שפעם אחת הרבי לא אמר דבר, ואילו בפעם אחרת הרבי בעצמו התחיל לדבר, בהמשך לפתק-זירוז שכתב באמצע אותו שבוע. אמרתי שהתעכבתי בהתקדמות הרגילה בגלל העבודה על הפרשה שלי, והוספתי שאולי כדאי תוך כדי העבודה על המראי-מקומות לציין את כל המקומות בהם מוזכר ספר התניא. על כך ענה הרבי כי "אחד מנכדי היצמח-צדק כבר עשה את זה". ואכן, בתודאי נדפס "ספר המפתחות", והתברר שהרבי שליט"א כבר הכין רשימה כזאת. עוד דבר מעניין מאותם לילות של מוצאי-שבת:

פעם אחת הורה לי הרבי כי במהלך העבודה כדאי להתעכב על ההגהות של אדמו"ר היצמח-צדק ולהגיה את ציוני המקורות לזוהר. כך אמר הרבי ולא פירט יותר. לאמיתו של דבר, לא ידעתי בדיוק איך לקיים את ההוראה הזו. שכן, בדרך-כלל הציון הוא רק לך אפילו ללא פירוט העמוד, ובוודאי ללא פירוט לאיזה עניין בזהר הכוונה. כך שרק מי שידוע היטב-היטב את המאמר ומבין טוב מה בדיוק הכוונה בציון לזוהר, יכול "להגיה" את הציונים הללו ולבדוק

ואני מדגיש: אחרי שהעיקר כבר נעשה – הואים במוחש, שהעיקוב לא שווה ביחס לדברים הפעוטים שאולי-אולי ייתוספו.

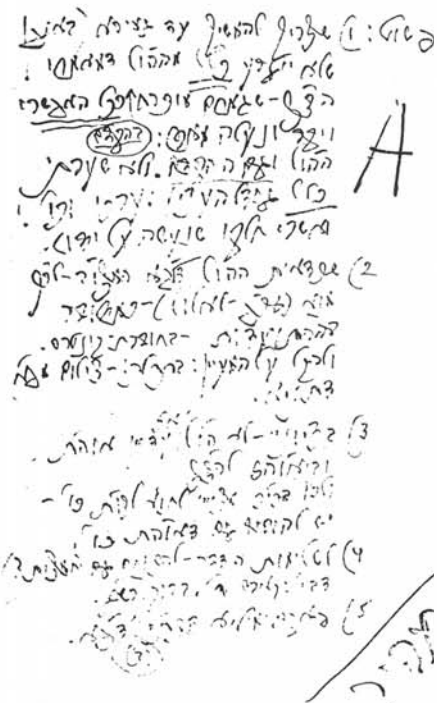
נחזור לעבודה עצמה. עד עכשיו דיברנו על "אור התורה". אחד הפרוייקטים הגדולים שלך זה המראי-מקומות ל"ליקוטי תורה".

– ושניהם קשורים זה בזה. שכן, כידוע, דברים רבים שמופיעים בהגהות היצמח-צדק ל"ליקוטי תורה" בקיצור, נמצאים ב"אור התורה" בתוספת פירוט.

ואגב, זה מסביר לנו תופעה מעניינת: באור-התורה על נ"ך יש מקומות רבים שהצמח-צדק מביא על פסוק כלשהו ציוני מדרשים וכו' ואינו אומר דבר מעצמו. במשך הזמן גיליתי, שהרשימות הללו הן למעשה פיענוחים של "עייניס" בלקוטי תורה. מובן שלא תמיד אפשר לקבוע זאת בוודאות, אבל אנוח עובדים לחבר את הציונים שבליקוטי-תורה עם דרושי הצמח-צדק.

כלומר, עלינו לצפות למהדורה חדשה של המראי-מקומות ל"ליקוטי-תורה".

– לפי הוראת כ"ק אדמו"ר שליט"א, מכינים כעת ל"ליקוטי-תורה" באותיות מרובעות, בדומה למהדורה החדשה של "תורה אור" שהופיעה לא מכבר. שם נוסף בעיה במראי-המקומות. בפעם הראשונה (במהדורת תשכ"ה) היו המראי-מקומות בעיקר לפסוקים, מאמרי חז"ל וכו'. במהדורת תשד"מ הוספתי על כך הרבה (אגב:

צילום כתייך של כ"ק אדמו"ר שליט"א בעניין ליקוט ומימין ופירושים לתניא

בגלל ההוספות הרבות של אותה מהדורה ולא רק במראי-המקומות, עלתה אז סברה להוציא את הספר בשני כרכים. הרבי שלל את הרעיון,

– הרב שפירא: בשנת תשל"ח הגיעו לספריית ליובאוויטש כתבי-יד רבים מוורשה. החשיבות של האוסף שהגיע אז היתה עצומה מבחינה איכותית. יש בו הרבה מאמרים של אדמו"ר הזקן, אדמו"ר האמצעי ואדמו"ר ה"צמח-צדק", שעד אז לא היו בספרייה. בספרייה.

כידוע, אדמו"ר הזקן עצמו לא כתב את מאמרי החסידות שהיה אומר, אבל יש "הנחות" בגוכי"ק אדמו"ר האמצעי ובגוכי"ק כ"ק אדמו"ר ה"צמח-צדק". ואגב, כתבים רבים של אדמו"ר האמצעי הלכו לאיבוד, כי הוא נוהג היה לתת את כתבי היד לחסידים. לזוגמה, כאשר חסיד היה נוסע מליובאוויטש (או קודם לכן – מליאזנה

הרב אליהו מטוסוב בשולחן עבודתו במכון צילם: אלי יונה

או מלאדי) בחזרה לביתו, היה אדמו"ר האמצעי מצייד אותו ב"כתב" ללמוד בעירו. תקופתו ידועה כתקופה של עניות והכתיבה שלו היה מלכתחילה עבור הפצת החסידות, כי לחסידים לא היה כסף לקנות העתקות. ה"צמח-צדק", לעומת זאת, היה מעסיק מעתיקים בשכר ונותן להם את כתב-היד.

* ומאז תשל"ח אתה בתפקיד.

– כן. הכתבים הגיעו בראשית השנה, בחודש מרחשוון. הרבי שליט"א יצא אז מחדרו לראשונה אחרי שמניי עצרת והלך לספרייה לראות את הכתבים. אחר-כך הוסיף לעיין בהם, ואנו מוצאים היום ציונים שהרבי ציין אז. מספר חודשים אחר-כך, בהתוועדות חג השבועות, דובר על הצורך להקים מכון מיוחד שיעסוק בעריכת

השורות שבהפנים – לא לשנות כלל (בפוטוסטאט)
בכל ע' לציין במקום המתאים ובסוגריים או כיו"ב
הדף שבתניא דקה
לבקש לעשות דוגמא (או אחדות) מאופן סידור הנ"ל
 --

ב"מפתחות" שערך על כתבי אדמו"ר מוהרש"ב ואדמו"ר מוהרי"צ יש תמיד מדור "הגהות והערות על ספר של בינונים". אבל כיוון שכבר נגעת בנושא, אוסיף ואגלה, כי גם לגבי העבודה שלי היו לרבי שליט"א תכניות נוספות. התכנית מפורטת בפתק הבא (משנת תשל"ג):

"גדולה השמחה בהדפסת חסידות"

במשך השנים דיבר כ"ק אדמו"ר שליט"א פעמים רבות על חשיבות ההוצאה לאור של כל ספרי חסידות ולא אחת שיבח את המלאכה ואת העושים במלאכה. להלן, קטעים בודדים מני רבים:

הרבי אומר תודה

"...בימים אלו נדפס הספר "ליקוטי תורה" בהוצאה חדשה, שבה ניתוספו מ"מ וציונים... כאשר הודיעו לי שסיימו להכין את המ"מ וציונים – בקשתי שיזרוזו את ההוצאה לאור. "גדולה השמחה בהדפסת ענייני חסידות... ואשרי חלקם וגדול זכותם ותבוא עליהם ברכה ולהם דומיה תהלה עם כל הלשונות של שבח וברכה – כל אלו שעסקו בהוצאה זו והדירו שינה מעיניהם בלילות האחרונים, והשתדלו שהספר יצא לאור במהירות האפשרית". בהמשך השיחה הורה הרבי שליט"א לערוך "התוועדות גדולה" לרגל המאורע.

(ש"פ תשא תשד"מ, התוועדויות ח"ב ע' 1094)

ההישגים של 40 השנים

"...במשך התקופה דארבעים שנה ניתוסף רבוי מופלג בהפצת המעיינות דתורת רבותינו נשיאינו, תורת חסידות חב"ד... שנתגלו כתבי רבותינו נשיאנו שבמשך הדורות שלפנייז לא זזפתם עין (מלבד יחידי סגולה)".

(ליל יו"ד שבט תש"ג. התוועדויות ח"ב ע' 233)

כאשר חסידות נשפכת כמים...

"ידועים הסיפורים מחסידים הראשונים אודות גודל השמחה כאשר היו זוכים אפילו למאמר אחד של אדמו"ר הזקן... ואם הדברים אמורים בנוגע למאמר אחד, מאמר בן שורות אחדות בלבד (כדרך מאמרי אדמו"ר הזקן בימים ההם) – הרי כאשר בימינו אלה גייסט מען חסידות ווי וואסער (=מרעיפים חסידות כמים), ובפרט בימים הכי אחרונים... שנדפס ספר שלם של מאמרי אדמו"ר הזקן על כתובים, אשר רובם ככולם הם מאמרים שרואים את אור הדפוס לראשונה... הרי מובן שעניין זה גורם שמחה הכי גדולה! "ובשנים כתיקונן – היו עורכים התוועדות מיוחדת לכבוד המאורע, והיו עושים מזה 'א גאנצן שטורעם' (=סערה גדולה) ואומרים חסידות באופן דיגיסן ווי וואסער (=לשפוך כמים) וכו".

(ליל ט"ו שבט תשמ"ו. התוועדויות ח"ב ע' 1163)

(ראה צילום כתי"ק של כ"ק אדמו"ר שליט"א)
 --
 כאשר הרבי ראה את הדוגמא – כפי שביקש בפתק שהראיתי – נקבעה התבנית כפי שהיא היום. אין לדעת, ייתכן שבהוצאה נוספת נחזור להצעה המקורית.
 אנו עוברים אל הרב שפירא והרב מטוסוב, חברי המכון:
 * מתי וכיצד קם המכון?

השם תניא --
 פרק א
 לסדר הפנים (התניא) למעלה ומתחתיו בהבדלת קו או כיו"ב
 המ"מ שינוי נוסחאות, ופי' הקצרים וציונים לפי ==
 הארוכים קצת (שיודפסו בסוף החוברת) לאיזה
 תיבה וכי'

צילום כתי"ק של כ"ק אדמו"ר שליט"א
 אודות התכנית להייל של ליקוט פרושים לתניא

"לא שערתי כלל גודל העניין"

הרב חיטריק עושה בימים אלו לילות כימים על החלק האחרון של ליקוט פירושים לתניא שיכלול את אגרת הקודש וקונטרס אחרון. לקראת סיום הפרוייקט בקרוב אי"ה ("אני מקווה שזה יהיה השנה" הוא מתבטא בזהירות), ניאות לחשוף עוד "פתק" מיוחד מהרבי שליט"א בו מדובר גם על הפירוש לתניא וגם על כתבי הצמח-צדק:

- פשוט: 1) שצריך להמשיך עד גמירא (באופן שלא יוגרע כלל מההו"ל דמאמרי הצ"צ – שגמרם מוכרח בהקדם ככל האפשרי ויקר ונעלה מאוד: ההו"ל וגם ההקדם. ולא שערתי כלל גודל העניין וערכו וכו'. ואשרי חלקו שנעשה על ידו).
- 2) שכדאית ההו"ל דלק"א בהמוצ"ב – לכפ מנ"א (עכ"פ – לאלול) – כמדובר בההתועדות – בחוברת-קונטרס. ולהקל על המעיין: בתחלתו – צילום מפ"א דתניא.
- 3) בציונים – לא הו"ל אז עדיין אה"ת וביאוה"ז להצ"צ ולכן כבוי"כ מצויין לתו"א לקו"ת כו' – יש להוסיף גם דאוה"ת כו'.
- 4) לשלימות הדבר – להכניס גם (תמצית?) דבי' קארף ש"י, ברוק רש"ג.
- 5) פאקסימיליא דכת"י (בי' דפ"א).

מהיר

הכתבים לדפוס. הרבי הורה אז להרב חיטריק לקחת "עוזרים" והוא פנה אלי והזמין אותי להיות חבר המכון.

* מה היתה ראשית העבודה?

– החלק שלי היה בעיקר במאמרי אדמו"ר הזקן. זאת, לפי הוראה של הרבי שבתחילה יוציאו לאור מאמרים אלו. אבל עוד לפני שהתחלנו בעריכת הספרים, היה צורך לערוך כרטסת מפורטת של מה שהאוסף מכיל. ערכנו רישום מדוייק מה נמצא בכל כרך כתב"ד ("ביכליו"). זה היה הכרחי, כי כרכים רבים הם אוסף של דברים שחן בהם שום דבר משותף. פשוט, בעל הכתבים חס עליהם וכך אותם בלי אבחנה – מאמרים של הרביים, של חסידים, כתבים בנגלה וכו' – הכול ביחד – והיה צריך למיין. מהרשימות האלו הוכנה הכרטסת. לאחר מכן צריך היה לבדוק כל מאמר, האם הוא חדש,

בין אהרן חיטריק
 באופן ש לא יוגרע כלל מההו"ל דמאמרי הצ"צ
 ויקר ונעלה מאוד:
 ההו"ל וגם ההקדם. ולא שערתי כלל גודל העניין וערכו וכו'.
 ואשרי חלקו שנעשה על ידו.
 2) שכדאית ההו"ל דלק"א בהמוצ"ב – לכפ מנ"א (עכ"פ – לאלול) – כמדובר בההתועדות – בחוברת-קונטרס.
 ולהקל על המעיין: בתחלתו – צילום מפ"א דתניא.
 3) בציונים – לא הו"ל אז עדיין אה"ת וביאוה"ז להצ"צ ולכן כבוי"כ מצויין לתו"א לקו"ת כו' – יש להוסיף גם דאוה"ת כו'.
 4) לשלימות הדבר – להכניס גם (תמצית?) דבי' קארף ש"י, ברוק רש"ג.
 5) פאקסימיליא דכת"י (בי' דפ"א).

שליט"א, עמל על כך בכישרון ובהתמדה מיוחדת. וכן צפויים עוד כעשרה כרכים (!) בסידרת "אור התורה" ועוד לא מעט ספרים מתורת אדמו"ר מהר"ש. ועוד לא נענו במאמרים אלו שעליהם מצוין בכרטיסים שלנו "צ"ע למי".

* **אולי אפשר להסביר על רגל אחת מהו התהליך שעובר כתב"ד של חסידות, עד שהוא הופך להיות ספר?**

– הרב שפירא: יותר נכון לומר שקיים תהליך עד שמרכיבים ספר מבין כל כתב"היד, כי רק לעתים רחוקות מדגישים ספר מ"ביכל" שלם. רוב הספרים בסידרת "מאמרי אדמו"ר הזקן" הם ספרים הערוכים לפי השנים, וכדי לבנות ספר של מאמרי שנה מסויימת, יש צורך להשתמש בכמה וכמה "ביכלאך" כתב"ד. עיקרי התהליך הם: זיהוי כתב"היד – הבדיקה אם והיכן המאמר מודפס; הקביעה מיהו בעל המאמר; תאריך אמירתו (עובדה שלפעמים מפורשת ולפעמים נלמדת מהשוואה); פיענוח כתב"היד – קריאה נכונה שלו עצמו השוואתו לכתב"ד נוספים שבהם מופיע אותו מאמר. רק אחרי כל זאת הוא נמסר לדפוס. כאשר החומר עצמו מוכן, מתחילה עריכת מראי המקומות וההערות וההכנה הסופית לדפוס. בסך הכל, בכל ספר מושקעת עבודה רבה.

* **מה ניתן לגלות מההוראות וההדרכות של הרבי שליט"א?**

הכתבים הגיעו בראשית השנה, בחודש מרחשוון. הרבי שליט"א יצא אז מחדרו לראשונה אחרי שמיני עצרת של אותה שנה, והלך לספרייה לראות את הכתבים. אחר-כך הוסיף לעיין בהם, ואנו מוצאים היום ציונים שהרבי ציין אז

* **היכן אתם עומדים מבחינת השלמת ההוצאה-לאור של כל כתב"י?**

– הרב מטוסוב: רחוק למדי... נכון שסידרת מאמרי אדמו"ר הזקן כבר נשלמה, אבל עדיין יש עבודה רבה בכתבי אדמו"ר האמצעי, שעכשיו עמיתנו, הרה"ג ר' אלכסנדר זיסקינד פיקארסקי

האם הוא כבר קיים אלא שבנוסח שונה וכד'. רק אחר-כך החלה עבודת העריכה עצמה. כל זאת עשינו, כמובן, לפי הוראות מפורטות של הרבי שליט"א. ובכלל, כל המלאכה היא בעצם המשך לדברים שהרבי שליט"א עשה. כל ה"מפתחות", מראי המקומות וכו', בנויים בתבנית העבודות של הרבי שליט"א בעצמו בספרים קודמים.

* **כמה ספרים הספיק כבר המכון להוציא לאור מאז תשל"ח?**

– הרב מטוסוב: כשלושים כרכים. ייתכן שזה נשמע הספק נאה ביחס לעבודה הרבה שנמצאת בכל כרך, אבל אנחנו בהחלט לא מרוצים. כידוע, הרבי שליט"א מעורר תמיד בהעבודה הזאת צריכה להתנהל בזריזות האפשרית. פעם ציין על כרך של "אור-התורה"-במדבר שהיה מוכן לדפוס – "להשתדל ככל האפשרי ויותר שיוכלו ללמוד בסי' מכורך לפני חושי"י". והוסיף על הפתק מהיר.

תשמי"ה), הוכח לכול, כי היחס של כ"ק אדמו"ר שליט"א לספרים איננו כאל דבר דומם. בשיחות הקי' הללו היו ביטויים נדירים על החשיבות של ספרי קודש בכלל ומה שבא מרבתינו הקי' בפרט. אם להשתמש בסגנון החסידי – ואנחנו הרי עומדים בחודש כסלו – כתבי החסידות הם האוצרות היקרים שהמלכים שומרים מדור

**כתבים רבים של
אדמו"ר האמצעי אבדו,
כי הוא נוהג היה לתת
את כתב-היד לחסידים.
כאשר חסיד היה נוסע
מליובאוויטש בחזרה
לביתו, היה אדמו"ר
האמצעי מצייד אותו
ב"כתב" ללמוד בעירו**

הרב אהרן חיטריק ליד שולחן עבודתו

וכדרכו של הרבי שליט"א המענה כלל גם זירוז לסיים את המלאכה בהקדם. זה היה זמן מסויים לפני ערב ראש-השנה, יום ההולדת של אדמו"ר ה"צמח-צדק", ובפתק נאמר: "יבוודאי ליום הולדת אדה"צ" יוכלו רבים וגם באה"ק ללמוד בהספרי".

מעברו השני של הדף כתב שליט"א: מהיר.

הרב שפירא: החשיבות הגדולה שהרבי שליט"א מייחס להופעת כל ספר חסידות, ואפילו למאמר אחד – היא מן המפורסמות. פעמים רבות דיבר הרבי שליט"א בהתועדותיו על ספרים שהופיעו בסמיכות לאותה התועדות, ציין את חשיבות המאורע, עורר על הלימוד בספר וכו'. ראוי לציין עוד, כי במשך הזמן שהתנהל משפט הספרים המפורסם (החל מהפעם הראשונה בה הרבי שליט"א דיבר על כך ברבים, בחודש תמוז

– הרב מטוסוב: קשה לדבר על פרטים, כי למעשה כל פרט ופרט בעבודה מתנהל לפי הוראות מפורשות. למשל, הרב שפירא הזכיר כי הרבי שליט"א קבע את סדרי העבודה, כלומר אילו ספרים יופיעו קודם, והוא הדין בנוגע לפרטים השונים בכל ספר. אתן דוגמה – כאשר עסקתי בהכנה לדפוס של ספר מאמרי אדמו"ר ה"צמח-צדק" על מאמרי רו"ל, נכללו בו מאמרים שאינם מתחילים בפסוק אלא "להבין עניין...". וכד'. עלתה סברא, לחזור ולכלול במסגרת זו את המאמרים מסוג זה שכבר נדפסו קודם לכן בסידרת "אור התורה". זו לכאורה שאלה לא כל כך מהותית, אבל במה שנוגע להדפסת חסידות – כל דבר מהותי, ודבר כזה אנתנו לא מחליטים לבד. תשובת הרבי היתה: "הרי רבים הם – ולכן רק לציין בכרך הבע"ל שמאמר פ' [=פלוני] נדפס בסי' פ' [אולי בהוספת מספר הפרקים וכיו"ב]."

"אין לדבר סוף"

ההוראות וההדרכות של הרבי שליט"א מלוות כל פרט בעבודת הקי' של ההוצאה לאור, שלא לדבר על הכוונה כללית.

בשורות הבאות מופיע מענה לשאלות של הרב שפירא. דברים שמהווים בניין-אב בשיטות ודרכי העריכה של סידרת מאמרי אדמו"ר הזקן: זה לשון השאלה:

במענה כ"ק אדמו"ר שליט"א אודות המאמרים משנת תקס"ז יש איזה פרטים שאינם ברורים אצלי:

א) מאמרים שנדפסו בתו"א ובלקו"ת וכו' ובכתי"י נמצאים המאמר וביאור שלא נדפס, האם להדפיס הביאור בתקס"ז או לקבץ כל הביאורים בספר בפ"ע שיהיה ביאורים על תו"א ולקו"ת וכו'.

– הרבי שליט"א מחק את המלה "האם", מתח קו תחת המלים להדפיס הביאור בתקס"ז. ובסוף השאלה כתב: **אין המחליט מהו ביאור לחוד ומה כו' שהרי סו"ס רוב העניינים נמצאים בתו"א ולקו"ת.**

ב) ואם להדפיס הביאורים, האם גם להדפיס המאמר שנמצא בהכתי"י בשינוי לשון. ג) מאמרים שנמצאים בכתי"י הנחות שונות האם להדפיס כל הנחות או רק א' – היינו פנים להדפיס רק הנחה אחת ובסופו או בשולי העמוד הנוסחא אחרת.

– ועל הסעיפים ב' וג' כתב הרבי שליט"א:

אין לדבר סוף ולכן צריך להדפיס השינויים הכי חשובים.

כיון שמו"ל בקרוב תו"א ולקו"ת

כדאי לציין בסוף רשימת הני"ל.

לדור; ובדורנו, לקראת הגאולה השלמה, כדי לנצח בשלב האחרון של המלחמה, הרבי שליט"א "מבזבז" את האוצרות היקרים שאצרו אבותיו המלכים (כמבואר במאמר האחרון של אדמו"ר מוהרי"צ, "באתי לגני").

הרב מטוסוב: בנקודה זו של היוקר העצום והחביבות היתירה שבה הרבי שליט"א מתייחס לספרי וכתבי החסידות, ראוי להוסיף, כי הדבר ניכר ובלט תוך כדי עיון בכתבי-היד. ברבים מבין ה"ביכלאך" שבספריית ליובאוויטש רואים איך הרבי שליט"א עיין בהם הרבה מאוד. ברבים מהם ערך בראש הספר "מפתח" של מה שהספר מכיל, העיר הערות וכו'. אם מותר להתבטא כך הייתי אומר, כי אפשר לראות כאן את העניין של "תורתך שעשועי"...

לסיום, אספר עניין פרטי, אבל גם מכך רואים את היחס של הרבי שליט"א למלאכה הזאת:

נקראתי עלידי הרב חיטריק לעבוד במכון בשנת תשי"מ, בתקופת נישואי. בדיק באותם ימים נכנס ל"יחידות" הרב בנימין גורודצקי שליט"א, שהוא, כידוע, בא' כוח כ"ק אדמו"ר שליט"א במרוקו, שבה הורי שיחיו שוהים בשליחות זה עשרות שנים לאויש"ט. בעת היחידות דובר על חייהם הפרטיים של השלוחים במרוקו והרב גורודצקי הזכיר, כי אני עומד להינשא וכבר סוכם שאעבוד בספרייה, במכון ההוצאה לאור, כשהוא מוסיף תוך כדי דיבור – "אבל זוהי עבודה זמנית" (יציטוויילקי).

הרבי שליט"א לא היה מרוצה מההגדרה הזאת ואמר שהפצת דא"ח היא לא דבר זמני, אלא תהיה "ביו משיח און נאך משיח" – עד ביאת המשיח וגם אחרי ביאת המשיח.

לעילוי נשמת

הרה"ח הרה"ת ר' אהרן ע"ה

בהרה"ח יהודא ע"ה

חיטריק

נפטר כ"ט תשרי ה'תשע"ב

ת.נ.צ.ב.ה.